

VIIKINSAAREN TANSSIPAVILJONKI

RAKENNUSHISTORIASelvitys

JULKAISUTIEDOT

Selvityksen tilaajan yhdyshenkilö: Tuukka Suontaka, Tampereen Tilapalvelut Oy

Selvityksen laatija: Ella Salminen, Arkkitehdit MY Oy

Selvityksen tarkastaja: Antti Moisala, Arkkitehdit MY Oy

Tampereella, kesäkuussa 2022

Ellei toisin mainittu, valokuvat ovat selvityksen laatijan ja tarkastajan ottamia.

SISÄLLYSLUETTELO

JOHDANTO	4
PERUSTIEDOT	5
SAARI JA LÄHIYMPÄRISTÖ	6
Pyhäjärven ja saarten varhaishistoriaa	6
1870- ja 1880-luku: Saari herrasväen huvittelupaikkana	8
Viikinsaari Tampereen kaupungin omistukseen	11
1890-luvun juhlintaa	13
1900-luvulta 1980-luvulle	14
1990-luku: Saaren toiminnan parantamista	16
Tontin ja piha-alueen nykytila	17
VIIKINSAAREN TANSSI- JA SOITTOHAVILJONKI	18
Uusi tanssipaviljonki Viikinsaareen	19
Arkkitehtoninen identiteetti	21
MUUTOSTYÖT	23
1920 - 1940-luvut	23
1950 - 1980-luvut	24
1990-luku	25
2000 - 2020-luvut	26
Ajoituskaaviot	27
NYKYTILA	31
Ympäristön nykytila	31
Arkkitehtuurin nykytila	32
YHTEENVETO	41
LÄHTEET	42

JOHDANTO

Tämä rakennushistoriaselvitys koskee Viikinsaaren tanssi- ja soittopaviljonkia, joka on virkistyspaikkana toimivan saaren keskeisimpiä tapahtumapaikkoja.

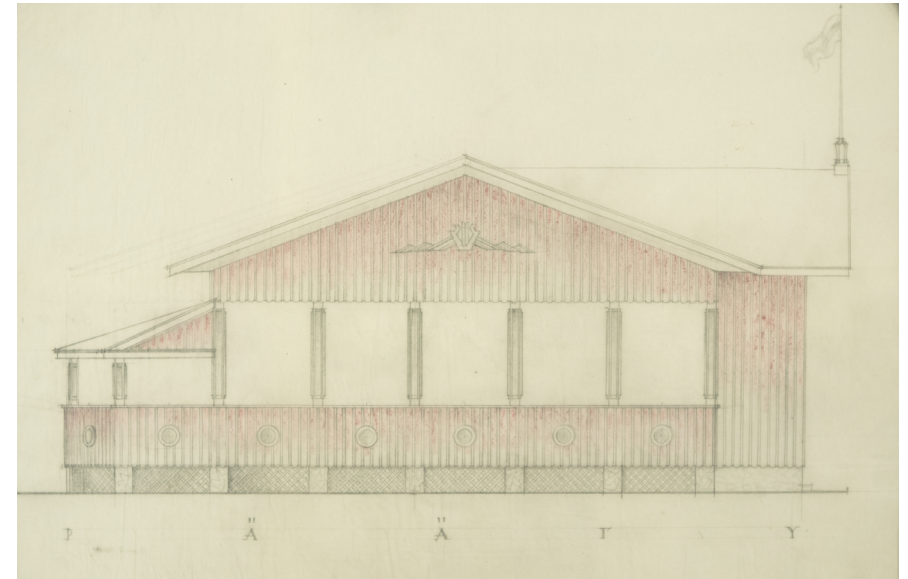
Selvitys on laadittu Tampereen Tilapalveluille huhti-kesäkuussa 2022. Samalla on laadittu rakennushistoriaselvitykset myös muista asemakaavalla suojelluista rakennuksista Viikinsaarella: vartijatuvasta ja ravintolarakennuksesta.

Selvityksen alussa käsitellään laajemmin Viikinsaaren historiaa, jonka jälkeen syvennytään rakennuksen historiaan. Viikinsaaren historiasta kertova kappale ”Saari ja lähiympäristö” on sisällöltään sama sekä vartijatuvan, ravintolan että tanssipaviljongin rakennushistoriaselvityksessä.

Viikinsaari on toiminut virkistyspaikkana jo 150 vuotta. Tamperelainen kondiittorimestari Carl Gustaf Tallqvist perusti saaren ravintolan 1870-luvun alussa ja Tampereen kaupunki osti saaren 1890-luvulla.

Tampereen työväenyhdistys rakennutti saaren tanssipaviljongin vuonna 1917. Koska saari oli hyvin suosittu kesäviettopaikka, olikin pian jo tarve suuremmalle paviljongille. Uusi rakennettiin edellisen paikalle vuonna 1928 Tampereen kaupungin rakennustoimiston arkkitehtiosaston suunnitelmien mukaan.

Tässä selvitystyössä on perehdytty tarkemmin tanssi- ja soittopaviljongin rakennusosien ja niihin toteutettuihin muutosten ajoittamiseen. Selvitystyön tueksi on laadittu ajoituskaaviot kertomaan rakennusosien ajallisista kerrostumista. Selvitys toimii lähtötietona kohteessa toteutettavissa muutos- ja korjaustöissä.

Tanssi- ja soittopaviljongin julkisivuluonnos tammikuulta 1928. TPA.

PERUSTIEDOT

Kohde	Viikinsaaren tanssi- ja soittopaviljonki
Kiinteistötunnus	837-597-1-1-4
VTJ-PRT	1001732859
Osoite	Laukontori Viikinsaari 2
Suunnittelija	Rakennusmestari Karl Edvard (Eetu) Murros
Suunnitteluajankohta	1927-1928
Käyttöönoton ajankohta	1928
Kohteen koko	71 m ² , 105 brm ² , 290 m ³
Alkuperäinen käyttötarkoitus	Tanssi- ja soittopaviljonki
Rakennukseen ja sen käyttöön liittyvät muutokset	1929 Vaatenarikka kellarikerrokseen 1935 Portit sisäänkäynnille 1978 Maalaustyöt ja ikkunoiden asennus itä-, etelä- ja länsijulkisivuille 1991 WC-tilat kellarikerrokseen 2013 Portaiden uusiminen ja invanostimen rakentaminen
Rakenteet	Julkisivut puuta, puiset pilarit ja palkit, ryömintätalallinen ja tuulettuva betonikivijalka (paitsi 1990-luvun laajennusosassa), vesikate konesaumattua peltiä
LVI-järjestelmä	Ensimmäiset LVI-asennukset vuonna 1978
Omistus	Tampereen kaupunki
Kaavatilanne	Voimassaoleva asemakaava on vuodelta 1994
Rakennusoikeus	2750 m ² (sis. nykyiset rakennukset)
Rakennettu kerrosala	1025 m ²
Saaren pinta-ala	Viikinsaari 14,9 hehtaaria josta luonnonsuojelualue 10,53 ha. Viikinsaari ja Lehtisaari yhteensä 17,88 ha.
Suojelutilanne	Asemakaavalla suojeltu rakennus: sr-7 Kulttuurihistoriallisesti arvokas sekä kaupunkikuvan säilymisen kannalta tärkeä rakennus. Rakennusta ei saa purkaa. Rakennuksessa suoritettavien korjaus ja muutostöiden tulee olla sellaisia, että rakennuksen kaupunkikuvan kannalta merkittävä luonne säilyy.
Selvityksen kuvaus ja laatimisajankohta	Selvitys on laadittu vuoden 2022 alkupuolella. Rakennuksessa käytiin huhtikuussa, ja kaikista tiloista otettiin valokuvia. Työtä varten on tutustuttu rakentamisasiakirjoihin ja muuhun taustamateriaaliin.
Selvitystyön tavoite	Rakennushistoriaselvitys toimii lähtötietona kohteessa toteutettavissa muutos- ja korjaustöissä
Selvityksen tilaaja	Tampereen Tilapalvelut Oy

SAARI JA LÄHIYMPÄRISTÖ

Pyhjärven ja saarten varhaishistoriaa

Viikinsaari on noin 15 hehtaarin kokoinen saari Pyhäjärven itäisessä osassa Pirkanmaalla. Pyhäjärvi sijaitsee Tampereen kaupungin ja Pirkkalan kunnan välissä. Viikinsaaren länsipuolella on pienempi saari nimeltään Lehtisaari ja näiden eteläpuolella noin 200-400 metrin etäisyydellä sijaitsee Nikkilänniemi ja Pereensaari.

Pirkkala on vanha asutuspaikka, josta historialliset dokumentit ovat keskiajalta 1200-1400-luvuilta. Paikannimistö ja esihistoria kertovat kuitenkin vielä vanhemmasta asutuskeskuksesta. Pyhä-alkuiset paikannimet liittyvät usein tavalla tai toisella uskonnollisiin käsityksiin. On tuskin sattumaa, että Pyhäjärven rannoilta on löytynyt lukuisia Hiisi-nimisiä paikkoja.¹

Pirkanmaalla kiinteä eli maata viljelevä ja paikoillaan pysyttelevä rautakautinen asutus sijaitsi yleensä isojen vesistöjen läheisyydessä. Myös Viikinsaaresta länteen Pirkkalankylästä on löydetty myöhäisrautakautinen asuinpaikka.² Itse Viikinsaaresta on tehty kiviakautisia hajalöytöjä, joiden joukossa on muun muassa Viikinsaaren kaksoiskirves ja kaksoistaltoa.³

Saarten eteläpuolella sijaitsevassa Nuolialan kylässä, nykyisessä Nikkilänniemessä, lienee sijainnut lähin varhainen asutuskeskittymä. Alue on nimetty Nuolialaksi 1500-1600-luvun kartoissa ja vielä vanhemmissa maakirjoissa tavallisesti Nolia ja Näliala.⁴

Kummankin saaren, sekä Viikinsaaren että Lehtisaaren, aikaisempana nimenä on ollut Kaidesaari. Joissain asiakirjoissa, kuten maanmittaus- ja lainhuudatuspöytäkirjoissa, on nimenä ollut myös "Kaitesaari". Viikinsaari oli "Suurempi Kaidesaari" ja Lehtisaari "Pienempi Kaidesaari".⁵

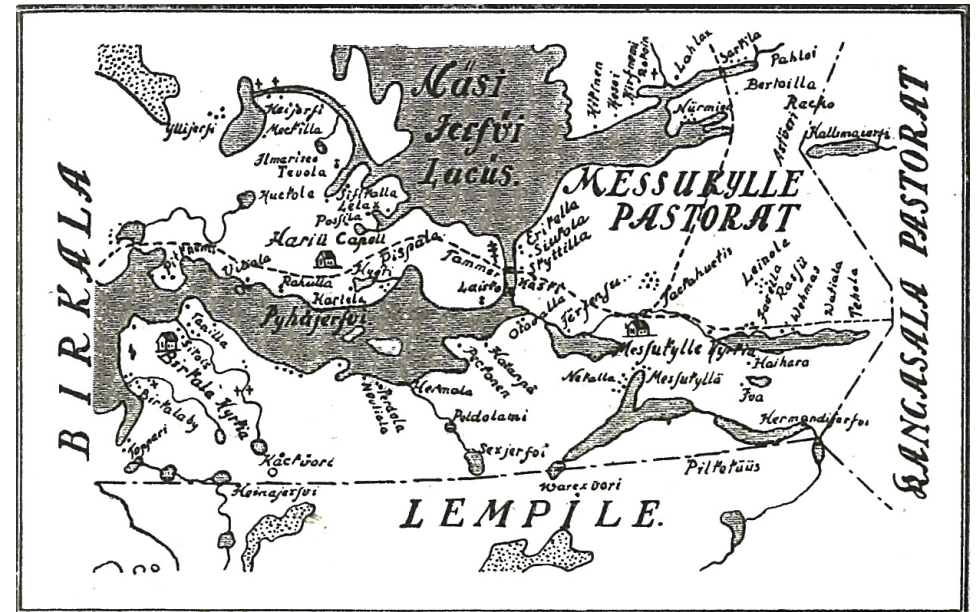
1 Saarenheimo 1974

2 Adel ja Nissinaho 2013

3 Tampereen kaupunki: Viikinsaari

4 Kaukovalta 1934

5 Rainio 1938

Satakunnan kartta 1600-luvun puolivälistä. Kartalla näkyvät pitäjän rajat, tärkeimmät asutukset, niiden joukossa Nuoliala ja Perdola Pyhäjärven etelärannalla. Voionmaa I/1929.

Viikinsaari nimettynä Wiikkiänsaareksi. Ote Pirkkalan pitäjänkartasta "Karta öfver Birkala socken i Birkala härad af Tavastehus län". Laatinut Arvid Mörner vuonna 1847. MML.

Daniel Hallin piirtämä Birkalan kartta vuodelta 1770. KDA.

Päiväämätön maasto ja tiekartta, arviolta 1700-luvulta. JYX.

Ote päiväamättömästä kartasta Pirkkalana lueelta, arviolta 1700-luvun lopulta tai 1800-luvun alusta. "Geographisk Charta öfver en del af Birkala Sokne", laatinut Carl Ludvig Schultz. MML.

Kaidesaaret kuuluivat 1800-luvun alkupuolella Nikkilän talolle, joka sijaitsi Pirkkalassa Nuolialan kylässä. Nikkilän talon leskiemäntä myi saaret Viikin kartanon omistajalle ja kerrotaan, että kauppahintana oli tuolloin yksi viinakannu. Tämä tapahtui 1800-luvun ensimmäisinä vuosikymmeninä, jolloin suuremman saaren nimi muutettiin Kaidesaaresta Wiikkiän saareksi ja pienemmän Lehtisaareksi.¹

Pyhäjärvi on nimetty maanmittauslaitokselta löytyneissä 1600- ja 1700-luvun kartoissa, joissa myös Viikinsaari näkyy mukana. Varhaisin karttadokumentti saaresta löytyy vuosien 1847 ja 1856 kartoissa, joissa Viikinsaari on nimetty Wiikkiän saareksi. Lehtisaari esiintyy jo näissä kartoissa nykyisellä nimellään.

1870- ja 1880-luku: Saari herrasväen huvittelupaikkana

1870-luvun alkuvuosina Carl Gustaf Tallqvist (1822-1893) perusti Wiikinsaaren ensimmäisen ulkoilmaravintolan. Tallqvist oli tunnettu Tampereella leipurina ja kondiittorimestarina, jolla oli 1850-luvulla kaupungin suurin ja hienoin konditoria joka toimi myös kapakkana².

Tuohon aikaan saarelle saavuttiin Alarannasta (Laukontorilta) höyrylaivoilla tai Pyhäjärven rantahuviloista omilla veneillä. Muutaman vuoden ravintolatoiminnan jälkeen myös Tallqvist rakensi pienen veneen kuljettamaan ihmisiä saaren kaupunkiin Alarannasta.

1870- ja 1880-luvuilla vietettiin saarella 'iloista elämää' ja siitä tuli erityisesti kaupungin herrasväen huvittelupaikka. Tallqvist osti saaren omakseen saaren silloiselta omistajalta kapteeni Carl Brakelilta 10 000 markalla vuonna 1881 ja saaret erotettiin Viikin yksinäissäteristä. Viikinsaaresta laadittiin kauppojen yhteydessä kartta maanmittauslaitoksella pinta-alan määrittelemiseksi.

Saarien yhteispinta-alaksi määriteltiin 34,30 tynnyrinalaa, josta Viikinsaaren osalle tuli 29,15 ja Lehtisaaren 5,15 tynnyrinalaa. Viikinsaaren pinta-alasta mainitaan silloin olleen peräti 22,87 tynnyrinalaa hoidettua puistoa ja loppu kivikkoa.³ Karttaan on merkitty myös ristin muotoinen "boning hus" eli asuintalo. Rakennus on todennäköisesti Tallqvistin ulkoilmaravintola, jonka sijainti on lähellä Viikinsaaren nykyistäkin ravintolarakennusta.

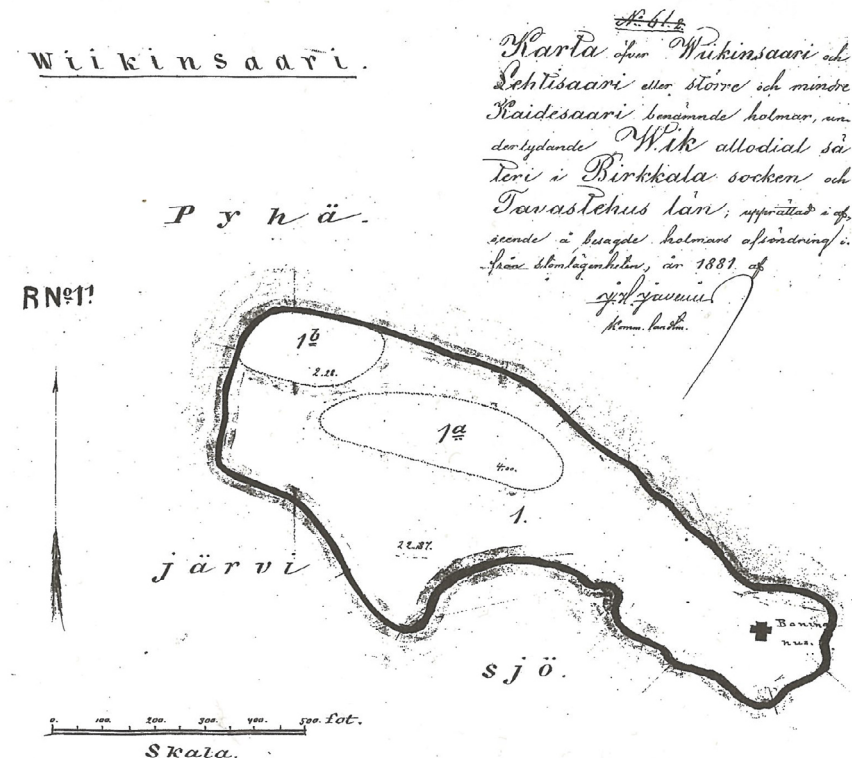
¹ Jaakkola 1934

² Voionmaa II/1929 s. 539

³ Rainio 1938

Topografinen kartta vuodelta 1855 Kalmbergin kartastosta. KA.

Kopio saaren kauppojen yhteydessä laaditusta maanmittauskartasta vuodelta 1881. TKA.

Ote Pyhäjärven kartasta vuodelta 1856, valmistettu venäläisten merimittaustöiden mukaan. Viikinsaari on nimellä "Wiikkiänsaari" ja vierellä Lehtisaari. Idässä Tampere, Lännessä Birkkala. Lehtisaaria on tässä Pyhäjärven kartassa useampia, joista yksi lähellä Viikin kartanoa. Numerot syvyysmittauksia. Nikkilänsaaren ja Selkosaaren kummelit myös kartassa mukana. Julkaistu Helsingissä vuonna 1898, MML.

Selityksiä:

~~~~~ Syvyys alle 7 jalka.

■ Purjäväylän kumpelia.

----- Purjäväylä.

19

Nikkilänsaari

20

Selkosaari

1800-luvun loppupuolella kesäravintolat olivat suuressa suosiossa ja Tallqvistin Viikinsaaren ravintola nousi yhdeksi kehutuimmista. Jo tuolloin Laukontorin satamasta kulki säännöllinen laivaliikenne saareen.

Ravintolaliike toimi saarella 1880-luvun loppuvuosille saakka, mutta omistaja Tallqvistin vanhetessa ja sairastaessa toiminta hiipui. Tallqvistin kuoltua Viikinsaari oli jonkin aikaa oman onnensa nojassa. Tallqvistin pässit laidunsivat saarella, ja se toimi epävirallisena ajanviettopaikkana eteläpirkkalaiselle, pispalalaiselle ja tamperelaiselle joutoväelle.

Myös Etelä-Pirkkalan talojen varsoja kuljeskeli saarella vapaasti, jopa ravintolasaaleissa. Ravintolarakennuksen lattiat menivät tästä huonoon kuntoon ja varsojen omistajat kävivät naulaamassa rakennuksen ovet kiinni turvallisuuden vuoksi. Varsojen omistajat ilmoittivat korjanneensa saarilta joitain määriä heinää vuosittain.

Ote Senaatin kartastosta XIX-XX 22-23 [Pirkkala] (1870-1919). KA.

Viikinsaaren miljööä 1800-luvun lopussa. G. H. Andersson 1880-1889. VKA.

Viikinsaari Tampereen kaupungin omistukseen

Vuosisadan loppuvuosikymmeninä kehittyvä laivaliikenne toi saaret yhä lähemmäksi kaupunkia. Viikinsaaren kauneus, sen vehmaat koivikot ja viileät varjostot tekivät siitä viihtyisän oleskelupaikan. Kerrotaan, että ennen 1890-luvun vaihdetta oli ravintolaliikkeitä olleet ”rahvaalle” Viikinsaaren nykyisen ravintolarakennuksen paikalla ja hienostolle Huvirannan hotellissa joka sijaitsi nykyisen uimarannan päätepaikassa sijaitsevalla vanhalla rantakummulla.¹ Tarkempaa tietoa mainitusta Huvirannan hotellista ei tässä selvitystyössä kuitenkaan tullut vastaan.

1800-luvun loppupuolelle tultaessa Tampereelle oli kasvanut jo suurilukuinen työväestö. Työväenyhdistys pyrki ohjaamaan ja valvomaan työväen vapaa-ajanviettoa ja huvittelua.² Sopivista huvipaikoista oli kuitenkin puute, niinpä työväenyhdistyksen johtokunta tehtiin K. G. Lindbergin aloitteesta esittivät kaupunginvaltuustolle, että kaupunki ostaisi Viikin- ja Lehtisaaren kansan kesähuvipaikaksi.³

Elokuun 22. päivänä 1888 Tampereen kaupunginvaltuusto teki ensimmäisen päätöksen Viikinsaaren ja Lehtisaaren ostamisesta 15 000 markan kauppahintaan. Päätös oli kuitenkin ehdollinen sikäli, että kauppakirja allekirjoitettaisiin vasta kun kaupungin vireillepanema esitys saarten yhdistämisestä oikeudellisessa, hallinnollisessa ja kirkollisessa suhteessa kaupunkiin saisi myönteisen ratkaisun.

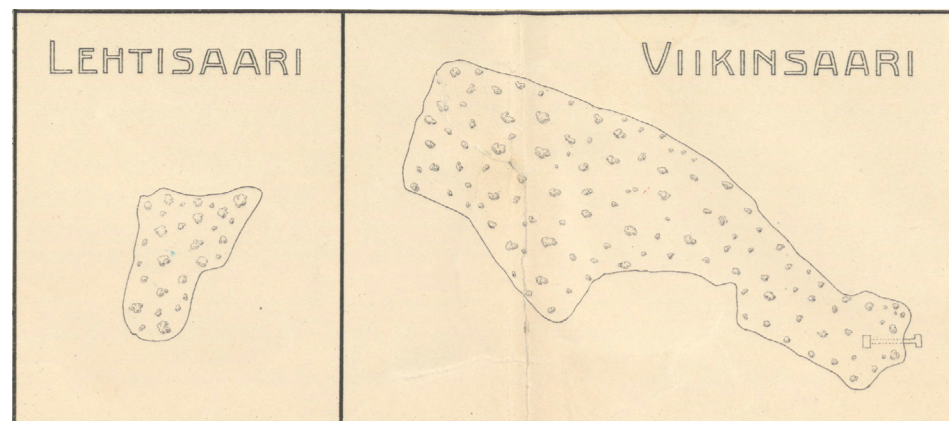
Tämä ratkaisu kuitenkin viipyi, sillä pirkkalalaiset vastustivat kaupungin esitystä. Tallqvistin oikeudenomistajat hermostuivat vuosi vuodelta enemmän, pysyvätkä oikeutta saada myydä saaret muillekin, mutta valtuusto piti kiinni ehdollisesta kaupasta. Tallqvistin kuoltua vuonna 1893 tehtiin perikunnan puolesta uusi esitys kaupungille, että kauppa lopullisesti tehtäisiin, ja 29.6.1893 valtuusto hyväksyi saarten kaupat kokouksessaan, vaikka saarten hallinnollinen yhdistämispäätös olikin vielä kesken.⁴

¹ Rainio 1938

² Tast 1997

³ Voionmaa 1932 s. 720

⁴ Rainio 1938

Ote Tampereen kaupungin rakennuskonttorin laatimasta kaupungin asema- ja aluekartasta vuonna 1908. MML.

Valokuva Viikinsaaresta 1900-luvun alussa. VKA.

Saarten kunnostus aloitettiin pian kauppojen jälkeen. Tampereen valtuusto asetti Viikinsaaren komitean, jonka jäseniksi tulivat herra Clayhills, Genetz, Idman, Lindberg ja Selin. Komitealle myönnettiin rahoitus uuden kivisen laivasillan rakentamiseksi entisen laiturin kohdalle, vartijatuvan rakentamiselle ja metsän raivaamiselle sekä saarella entuudestaan olleen ravintolarakennusten korjaamiseksi. Kaupunginarkkitehti Lambert Petterson laati piirustukset laivalaiturista ja vartijatuvasta. Rakennustyöt toteutettiin vuoden 1894 alussa ja ensimmäiset kansanhuvit saaresa järjestettiin kesällä 1894.¹

Vuonna 1894 rakennetulla vartijatuvalla haluttiin varmistaa saaren turvallisuus ja järjestys, sillä yleinen juhliminen ei myöskään tuohon aikaan yleensä sujunut ilman häiriötä ja ilkivaltaa. Viikinsaareen palkattiin myös vartija järjestystä valvomaan. Järjestyshäiriöt vaihtelivat sopimattomasta käytöksestä tuhopolttoihin. Esimerkiksi vuoden 1895 juhannuksen jälkeen Aamulehti kirjoitti, ettei saarella kaikki näyttäneet tietävän, että hyvä ja säädyllinen käytös on viisainta ja välttämätöntä, jos ei halua leimautua rauhanhäiritsijäksi.

Saari ei ehtinyt olla kauaa huvipaikkana ennen ensimmäistä tulipaloa. Ravintolarakennus paloi vuoden 1895 kesällä, ja paloa epäiltiin tuhopolttoksi. Kaupunginvaltuusto myönsi jälleen varat uuden kesäravintolan rakentamiseksi heti tulipalon jälkeen.²

Vuonna 1897 Viikinsaari ja Lehtisaari yhdistettiin lopulta Tampereen kaupunkiin kirkollisessa, hallinnollisessa ja oikeudellisessa suhteessa. Saarten yhteiseksi pinta-alaksi laskettiin 16,9 ha.³ Saareen hankittiin myös puhelin vuonna 1897, koska sitä pidettiin tarpeellisena järjestyksen parantamiseksi juhlissa.⁴

Vuonna 1899 rakennettiin saareen oma 36 m² putkarakennus, ”Viikinsaaren poliisivahtikonttori”, tuonaikaisten huvialueisiin liittyvien määräysten mukaisesti. Rakennuksen suunnitteli Tampereen kaupungin rakennustoimiston arkkitehtiasemalta arkkitehti Bernt Blom.⁵

---

1 Viikinsaari-aineistot, 1893-1894, TKA

2 Rainio 1938

3 Voionmaa 1932 s. 522

4 Tast 1997

5 Saressalo, Nuutinen ja Väätti 1998

Saaren ravintolarakennus paloi jälleen huhtikuun ensimmäisen päivä vastaisena yönä vuonna 1900. Tätäkin tulipaloa epäiltiin tuhopolttoksi, mutta palon syytä ei saatu selvitettyksi. Uusi ravintolarakennus pystytettiin vielä samana vuonna kesään mennessä osaksi palovakuutuksesta saaduilla, osaksi valtuuston myöntämällä varoilla. Rakennuksen suunnitteli kaupunginarkkitehti Lambert Petterson.⁶ Uusi rakennus toteutettiin edellisen paikalle uudestaan entisten piirustusten mukaan, joihin oli tehti pieniä käytännön vaatimia muutoksia. Rakennusurakan sai rakennusmestari Konstantin Vilenius ja se valmistui heinäkuun alkupäivinä.⁷

---

6 Rainio 1938

7 Miettinen 1993

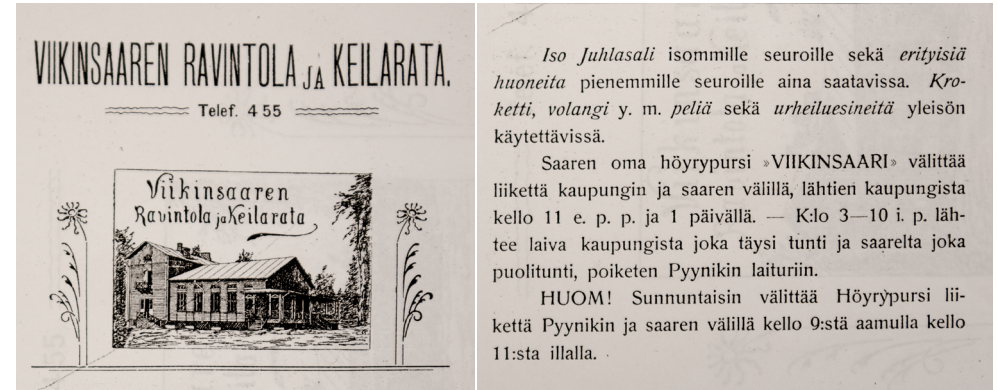
Viikinsaaren vartijatupa Berndt Blomin valokuvaamana 1900-luvun alkuvuosina. VKA.

1890-luvun juhlintaa

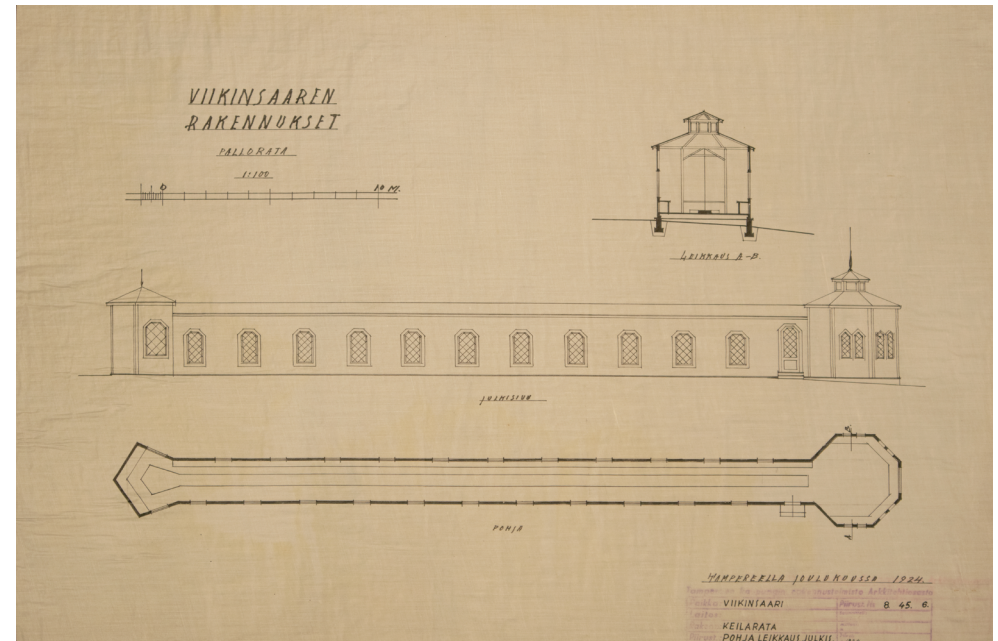
Viikinsaari ei ollut yksinomaan työväenyhdistyksen käytössä, mutta työväenyhdistys ja sen ammattiosastot järjestivät suuren osan saaren tapahtumista. Saarella järjestettävässä toiminnassa näkyi sivistyspyrkimys, mutta pääpaino oli huvittelussa. Saaren tapahtumien ohjelmissa oli yleensä torvisoittoa, avauspuhe, kuorolaulua, runonlausuntaa, urheilukilpailuja kaikenikäisille, näytelmiä ja muita esityksiä. Toisinaan näytelmät olivat suurella vaivalla ja esiintyjäjoukolla toteutettuja.

Viikinsaaren kansanhuvit saavuttivat suuren suosion. Pyrkijöitä oli enemmän kuin saareen voitiin kuljettaa, väkimäärä nousi yleensä tuhansiin ja viimeiset pääsivät saareen usein vasta myöhään illalla. Esimerkiksi toukokuussa 1896 Viikinsaarella järjestettiin myös Nikolai II:n kruunausjuhla, joka aloitettiin Aleksanterin kirkossa Tampereella jossa tuhansille ihmisille jaettiin vapaalippu laivamatkaa varten Viikinsaareen. Juhlaan kuului laivalipun lisäksi ilmaista ruokaa, mikä kuvaa hyvin Viikinsaaren luonnetta nimenomaan kansan huvipaikkana.⁸

Joselinniemiessä, nykyisen Pyynikin kesäteatterin alueella, toiminut Joselinin ravintola paloi 1890-luvun lopulla, mutta sen yhteydessä toiminut keilaratarakennus säästy tulipalolta. Tämä keilaratarakennus siirrettiin Viikinsaareen.⁹

Mainos Viikinsaaresta osoitekalenterissa 1901-1902. TKA.

Joselinniemestä siirretty keilarata. Piirustus joulukuulta 1924. TPA.

8 Tast 1997

9 Rainio 1938

1900-luvulta 1980-luvulle

Vuosisadan vaihde oli poliittisesti levotonta aikaa. Ilmeni myös erimielisyyksiä siitä, keiden käyttöön Viikinsaari oli tarkoitettu. Työväenyhdistys järjesti edelleen suuren osan saaren juhlista, mutta kaupunki omisti saaren eikä halunnut luovuttaa sitä yksinomaan työväenyhdistyksen käyttöön. Vuonna 1898 kaunistuskomitea, jolle saaren hoito oli siirtynyt, otti saarelle yksityisen ravintoloitsijan ja kielsi kaiken muun kaupustelun. Työväenyhdistys närkästyti tästä päätöksestä siinä määrin, että uhkasi kokonaan lopettaa toiminnan Viikinsaarella.¹

Suurlakon aikaan vuonna 1905 saareen vietiin santarmeja vartioitavaksi. Myöhemmin Kansalaissodan aikaan vuonna 1918 saarella sijaitti valkoisten joukko-osasto. Poliittisten levottomuuksien aikana saarta nimitettiin muun muassa Sahaliniksi.²

Viikinsaaren ravintolaa vuokrattiin vuoteen 1910 asti yksityisille ravintolanpitäjille. Työväenyhdistys olisi halunnut ostaa ravintolaoikeudet jo aiemmin itselleen, mutta kaupunki halusi pitää oikeudet yksityisillä toimijoilla jotta saari pysyisi kaikkien kaupunkilaisten virkistyspaikkana. Vuodesta 1910 alkaen ravintola oli lopulta pitkään Työväenyhdistyksen hoidossa, lukuunottamatta vuosia 1913-1915.³

Alkuaikana liikennettä saareen välittivät yksityisten omistamat laivat ja moottoriveeneet. Vuonna 1910 Työväenyhdistys hankki Tarmo-nimisen tilavan moottoriveeneen välittämään liikennettä ja vuonna 1919 hankittiin laiva, joka sai nimekseen Pyynikki. Myöhemmin se vaihdettiin Sampo-laivaan, jonka lisäksi yhdistys hankki Viikinsaari-nimisen aluksen. Yhdistyksen toimesta perustettiin siten Tampereen Höyrylaiva Oy niminen yhtiö hoitamaan tätä laivaliikennettä.⁴

Vuonna 1917 Työväenyhdistys rakennutti saareen kesäteatterin ja tanssipaviljongin. Kesäteatteri on sittemmin purettu.⁵ 1920- ja 1930-luvuilla olemassa olevia rakennuksia ja ympäristöä kunnostettiin- ravintolarakennusta laajennettiin, ja saareen rakennettiin muun muassa ulkoilmanäyttämö ja sauna. 1930-luvun lamavuosina Viikinsaarella järjestettiin työllisyystöitä työttömille. Tuolloin muun muassa saaren pelikenttäalueet tasoitettiin ja eteläistä uimarantaa parannettiin.

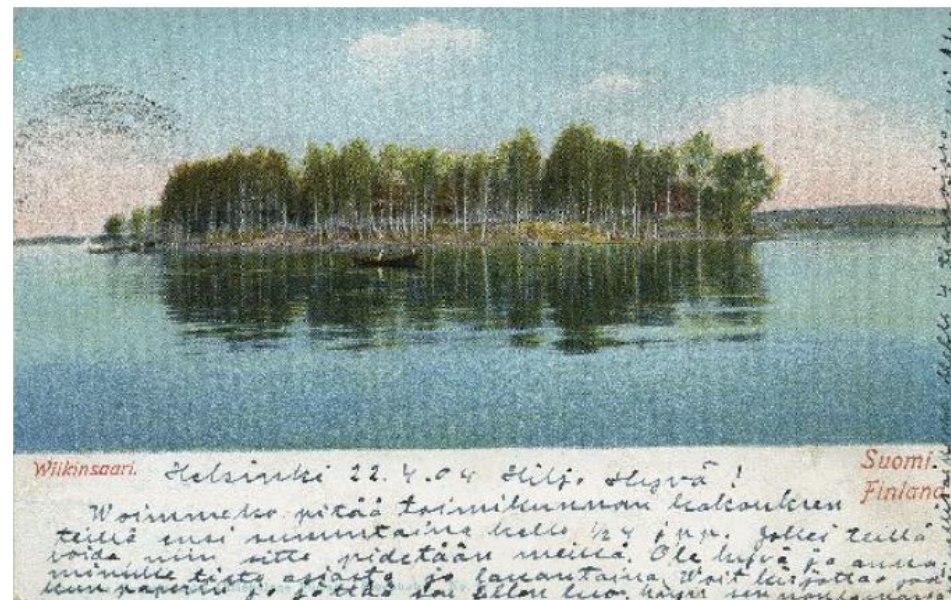
¹ *Tast 1997*

² *Voionmaa 1932*

³ *Tast 1997*

⁴ *Viikinsaari-aineisto TKA*

⁵ *Leskinen 1998*

Vuonna 1904 Viikinsaaresta lähetetty postikortti. VKA.

S/s Viikinsaari, noin 1912 rakennettu puurunkoinen laiva. Valokuva 1910-luvulta. VKA.

Viikinsaaren ravintola vuonna 1937. E.M. Staf. VKA.

Kesäisinä lauantai- ja sunnuntaipäivinä saari oli täynnä juhneluonnetta työkansaa. Ennätys saavutettiin juhannuksena 1935, jolloin saarella laskettiin käyneen yhden päivän aikana noin 8000 henkeä.¹

Saari on toiminut myös monenlaisten tamperelaisten urheiluseurojen, muiden yhdistysten ja ammattiosastojen kesätapahtumien näyttämönä. Suomen vanhin uintimaraton, Viikinsaaren ympäriuinti, järjestettiin ensimmäisen kerran vuonna 1919, tosin heikolla menestyksellä. Seuraavan kerran maraton pidettiin 1938, jonka jälkeen se on ollut lähes vuosittainen tapahtuma.

Kun Tampereen Työväenyhdistyksen vuokra-aika loppui 1950-luvulla, Viikinsaari tuli kaupungin vapaa-aikaviraston hallintaan.² Vuonna 1950 Viikinsaaren rakennettiin Vilho Kolhon suunnittelema saunarakennus saaren pohjoisrannalle.

1930-luvulla järjestetyt työllisyystyöt työttömille jatkuivat seuraavan kerran vuonna 1978 saaren rakennusten kunnostuksilla. Tuolloin ravintolarakennuksen keittiö uudistettiin perusteellisesti: Tätä ennen rakennuksessa toimi ainoastaan kahvio eikä varsinaista ravintolatoimintaa.

¹ Viikinsaari-aineisto TKA

² Keskinen 1998

1900-1910 Höyrylaiva Viikinsaari II Alarannassa. VKA.

1990-luku: Saaren toiminnan parantamista

Vuonna 1992 siirtyi Viikinsaaren käyttövastuu Tampereen kaupungin vapaa-aikavirastolta kulttuuritoimelle. Saareen alettiin panostaa perhepuistona ja virkistysalueena jollaisena se tunnetaan nykyäänkin. Olemassa olevia rakennuksia alettiin kunnostaa ja toimintoja parantaa. Viikinsaaren luonnonsuojelualue perustettiin 9.12.1994.

Kulttuuritoimi alkoi suunnitella saaren tulevaisuutta ja hahmotteli sinne aluksi veistospuistoa, jota varten kuulosteltiin Tampereen Taiteilijaseuran kautta kuvataiteilijoiden mielipiteitä suunnitelmista. Taiteilija Ilkka Väätäi innostui lopulta asiasta ja esitti aluksi, että saareen rakennettaisiin pieni renessanssityylinen kappeli, mutta sen sijaan kulttuurisihteeri Markku Saharinen ehdotti putkarakennuksen kunnostamista kappeliksi. Pyhäjärven kappeli valmistui Väätin suunnitelmien mukaan putkarakennukseen vuonna 1995.³

³ Keskinen 1998

Kartta Viikinsaaresta ja Lehtisaaresta vuodelta 1953. MML.

Tontin ja piha-alueen nykytila

Nykyisin saari on Tampereen kaupungin kulttuuritoimen ylläpitämä monipuolinen perhepuisto. Saarella on kolme asemakaavalla suojeltua rakennusta: vartijatupa eli henkilökunnan talo (Lambert Petterson 1894), ravintolarakennus (Lambert Petterson 1900) sekä tanssi- ja soittopaviljonki (E.M. 1928).

Lisäksi saarella on vuonna 1899 rakennettu putka, joka on muutettu 1990-luvulla kappeliksi, inforakennus (1904), näyttämöpaviljonki (1928) joka toimii kesäteatterina katsomoineen (2014), saunarakennus (1983), kioski (1988), jätevarasto (2007) sekä ravintolan lisärakennus (2013). Läntinen osa Viikinsaaresta on rauhoitettu luonnonsuojelualueeksi, jossa on mahdollista tutustua saaren luontoon.

Viikinsaareen saavutaan edelleen laivalaitureiden kautta saaren itäpuolelta, kuten jo 1800-luvullakin. Hiekoitettu kulkuväylä johtaa ravintolarakennukselle jonka edustalla on hoidettua puistoa. Lähes kaikki rakennukset sijaitsevat ravintolarakennuksen lähetyvillä. Vartijatupa on saaren itäisimmässä päässä, kesäteatterin näyttämö ja katsomo lännempänä luonnonsuojelualueen rajalla.

Luonnonsuojelualueen pinta-ala on 10,53 ha, ja se sijaitsee saaren länsiosassa. Saarta kiertää kahden kilometrin pituinen luontopolku. Luonnonsuojelualueen kasvillisuus on enimmäkseen lehtokasvillisuutta. Saaren rehevää sisäosaa reunustaa viljely- ja laidunkäytössä ollut alue, jossa kasvaa sekaisin lehto-, kangas- ja kulttuurikasveja.

Ilmakuva Viikinsaaresta kohti länttä. Rakennusten käyttötarkoitukset ja rakentamisaikajankohdat lisätty kuvaan.

VIIKINSAAREN TANSSI- JA SOITTOPAVILJONKI

Uusi tanssipaviljonki Viikinsaareen

Tampereen Työväenyhdistys rakennutti Viikinsaareen tanssipaviljongin 1910-luvulla. Saari oli suosittu ajanviettopaikka ja silloinen tanssipaviljonki kävi ruuhkaisina kesäiltoina ahtaaksi. Yhdistys tiedusteli jo toukokuussa 1916 kaupungin rahatoimikamarilta rahoitusta tanssipaviljongin laajentamiseksi.

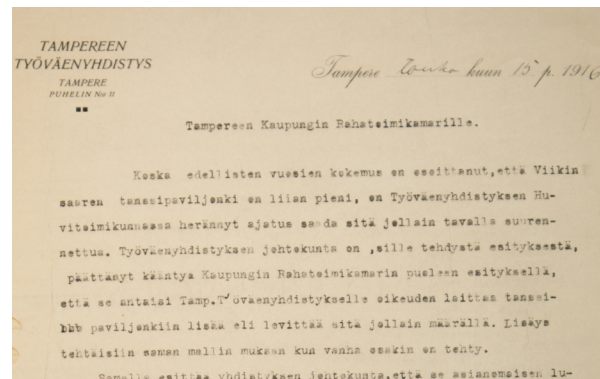
Uutta ja suurempaa tanssipaviljonkia alettiin suunnitella lopulta vuonna 1927. Suunnitelmat paviljongista laati Tampereen kaupungin rakennustoimiston arkkitehtiosasto. Vanha tanssipaviljonki purettiin ja uusi rakennettiin samalle paikalle.

Samalla kertaa suunniteltiin myös näyttämöpaviljonki ja ravintolan lasitettu kuisti. Kaupunginarkkitehti Bertel Strömmer teki aloitteen ravintolan kuistilaajennuksesta, mutta sekä tanssipaviljongin että kuistin varsinaiset suunnitelmat laati piirustuksien mukaan nimimerkki "EM". Näyttämöpaviljongin piirustuksissa ei ole suunnittelijan nimeä tai nimimerkkiä.

Nimimerkin takana on todennäköisesti rakennusmestari Karl Edvard Murros, kutsumanimeltään Eetu Murros (17.8.1880-9.6.1949). Hän työskenteli piirtäjänä ja työnjohtajana arkkitehti Georg Schreckin toimistossa Tampereella. Vuosien 1913-1917 aikana Murros piti omaa piirustus- ja rakennustoimistoa Tampereella, jonka jälkeen hän toimi Tampereen kaupungin rakennuskonttorilla vanhimpana piirtäjänä ja työnvalvojana.¹

Murros suunnitteli itsenäisesti sekä yhdessä silloisen kaupunginarkkitehdin Bertel Strömmerin kanssa useita rakennuksia Tampereelle. Merkittävimpinä mainittakoon Alilääkäriin asuintalo (nyk. Hatanpään sairaalan M-rakennus, 1923), puiset asuintalot Kalevan puistotie 9 - Petsamonkatu 2 (Vilho Kolho-Murros-Strömmer, 1926-1928), Mäntinrannan vedenpuhdistuslaitos (nyk. Taidekeskus Mäntinranta, 1929) ja As.oy Lapintie 3 (ns. Laivatalo, 1936).

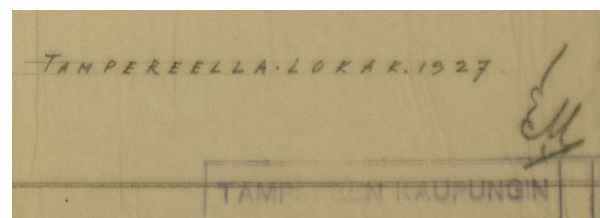
Viikinsaaren tanssi- ja soittopaviljongin luonnokset tehtiin lokakuussa 1927 ja toteutuskuvat tammikuussa 1928. Rakennustyöt toteutettiin kesällä 1928.

Ote tanssilavan laajennuspyynnöstä toukokuussa 1916. TKA.

Vanha tanssipaviljongin paikka näkyy tulevan alla. Ote asemapiirroksista, tammikuu 1928. TPA.

Nimimerkki "EM" Viikinsaaren tanssi- ja soittopaviljongin luonnospirustuksessa, lokakuu 1927. TPA.

TAMPERE, JOUKOUK. 1927.
Eetu Murros

Eetu Murroksen allekirjoitus As Oy Välilimaankatu 25:n rakennuspiirustuksissa. Ark.tsto. Hanna Lyytinen.

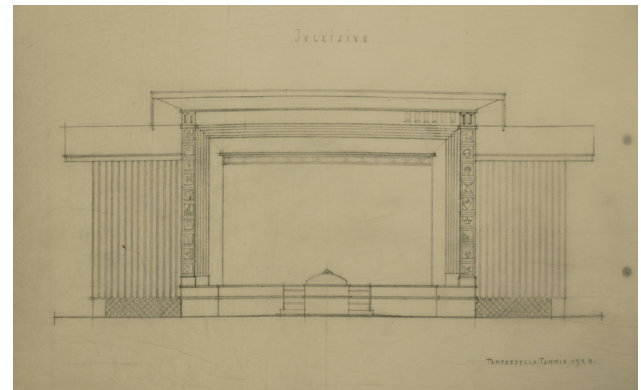

Karl Edvard "Eetu" Murros. Janka-Murroksen perhealbumi, Janka-Murros 2011.

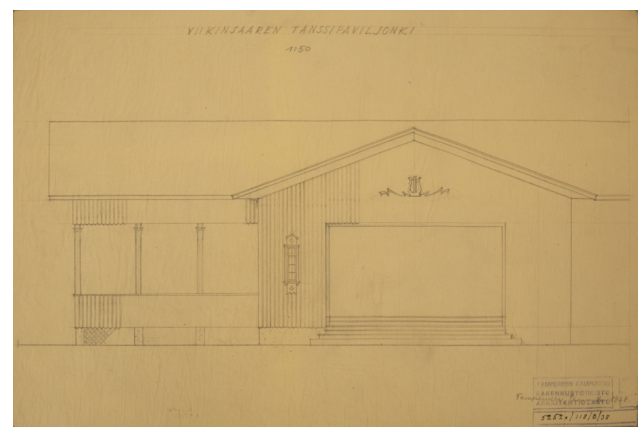
¹ Janka-Murros 2011

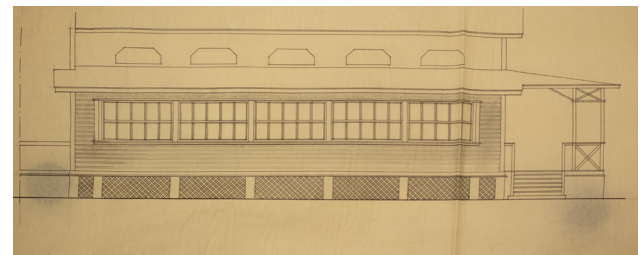
Kaupunginarkkitehti Bertel Strömmerin allekirjoittama asemapiirros Viikinsaaren tanssi- ja näyttämöpaviljungeista tammikuussa 1928. Samalla suunniteltiin ravintolan länsijulkisivulle lasinen veranta. TPA

Näyttämöpaviljonkin julkisivupiirros, tammikuu 1928. TPA.

Tanssipaviljonkin julkisivupiirros, tammikuu 1928. TPA.

Viikinsaaren ravintolarakennuksen Werannan laajennus. E.M. helmikuu 1928. TPA.

Arkkitehtoninen identiteetti

Paviljongin sisäänkäynti sijaitsee pohjoisella julkisivulla. Vuonna 1928 valmistunut rakennus on 1920-luvun arkkitehtuurin henkeen uusklassistinen. Sisäänkäynnin edustalla on leveä porras, jonka molemmilla puolilla lipunmyyntikassat.

Alkuperäinen tanssipaviljonki oli ikkunaton yksikerroksinen rakennus. Esiintymislava on sommiteltu tilan keskelle, erkkerimäisesti ulkonevana osana eteläjulkisivulla.

Paviljongin ulkohahmo on vaatimaton ja pelkistetty, mutta pääjulkisivun sisäänkäynnillä on muutamia koristeaiheita. Harjakattoinen rakennus muodostaa sisäänkäynnin yläpuolelle kolmiomaisen päädyn, johon on kiinnitetty lyyra-soitinta esittävä puinen veistos. Myös lipunmyyntikassojen vuorilaudat on koristeltu uusklassistiseen tyyliin. Ensimmäisissä luonnospirustuksissa esitettyä lipputankoa pohjoisjulkisivun räystäälle ei toteutettu.

Julkisivuissa on 1900-luvun alun rakennuskonventioiden mukainen perinteinen pystyrimalaudoitus. Rakennus sijaitsee loivalla rinteellä, joka laskee etelään. Maantasokerros ja sokkeli on piilotettu puisen ristikkoriman taakse. Myös alkupe-
räisessä rakennuksessa oli peltikate.

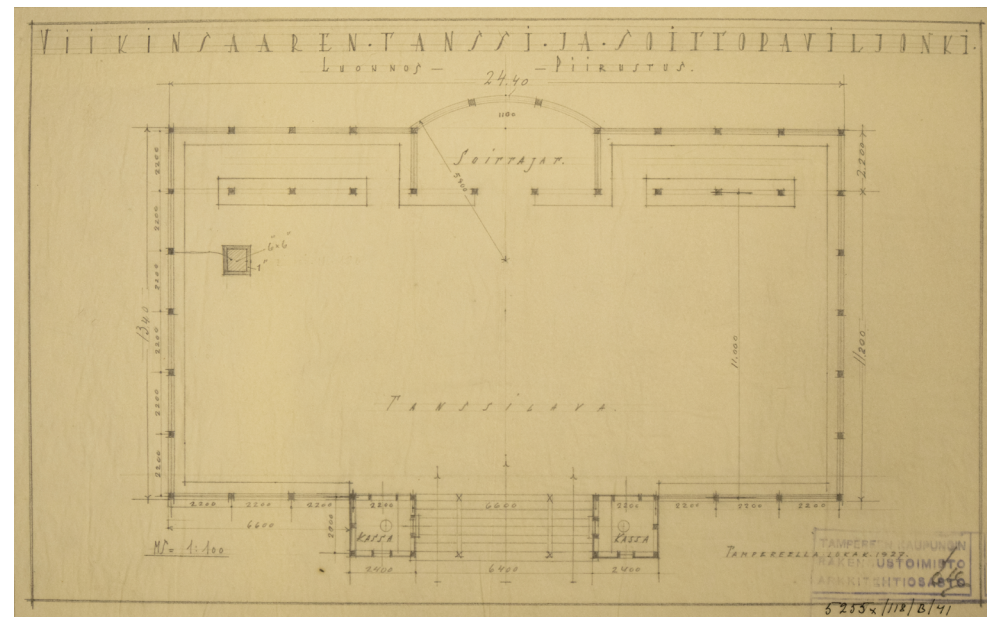
Viikinsaaren tanssilava ennen sisäänkäynnin porttien rakentamista.
Arthur Laurent, 1928-1934. VKA.

Vuosisadan vaihteen puurakennustyylillä Suomessa - Asikkalainen asuinrakennus ja perheenjäsenet valokuvattuna 1890-luvulla. Ari Myllylä 1890-1900. AK.

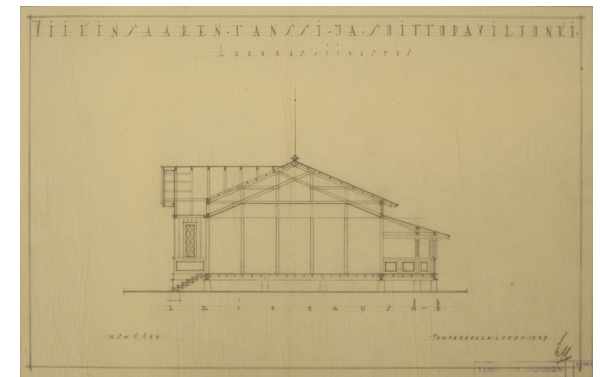
Loviisan kylpylän henkilökuntaa ja vieraita yhteiskuvassa rakennuksen edessä vuonna 1890. LK.

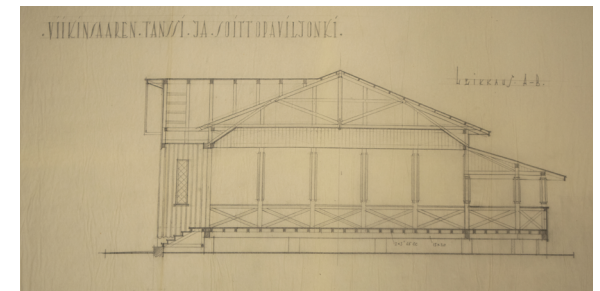
Luonnos tanssi- ja soittopaviljongista lokakuussa 1927. TPA.

Viikinsaaren tanssi- ja soittopaviljonki, luonnosjulkisivu. E.M. lokakuu 1927. TPA.

Viikinsaaren tanssi- ja soittopaviljonki luonnospirustus Leikkaus E.M. lokakuu 1927. TPA.

Viikinsaaren tanssi- ja soittopaviljonki Leikkaus E.M. tammikuu 1928. TPA.

Tanssipaviljonki vuonna 1951. TA.

1952 Pekka Kosonen Suomen Trikon työläisten retki Viikinsaaren, taustalla tanssipaviljonki. VKA.

MUUTOSTYÖT

1920 - 1940-luvut

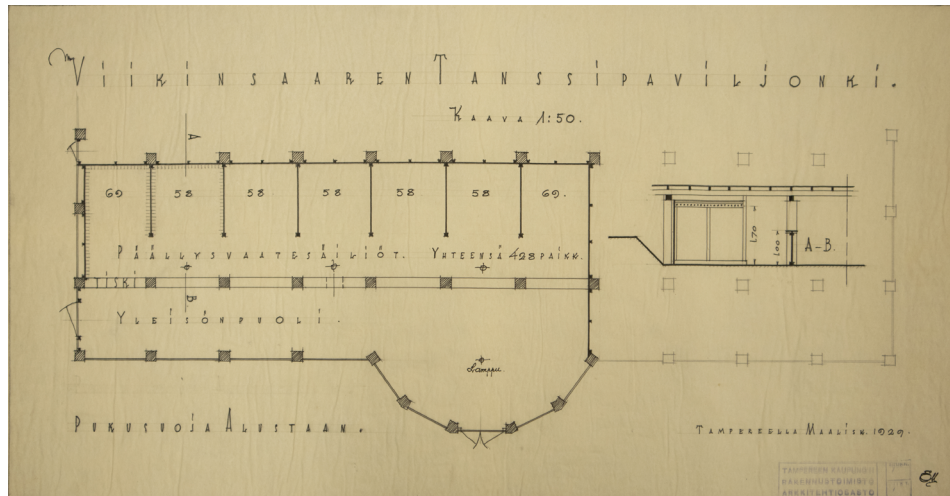
Seuraavana vuonna käyttöönotosta todettiin tanssipaviljonkiin tarvittavan päällysvaatteille säilytystilat. Nämä rakennettiin pohjakerrokseen ja sisäänkäynti sijoitettiin länsijulkisivulle.

Tilapalvelun arkistosta löytyi piirustus tanssipaviljongin porttien sepäntöistä 1930-luvulla. Portteja ei näy tanssipaviljongin sisäänkäynnillä 1920-1930-luvuille ajoitetussa valokuvassa, joten portit on todennäköisesti lisätty kokonaisuudessaan vuonna 1935.

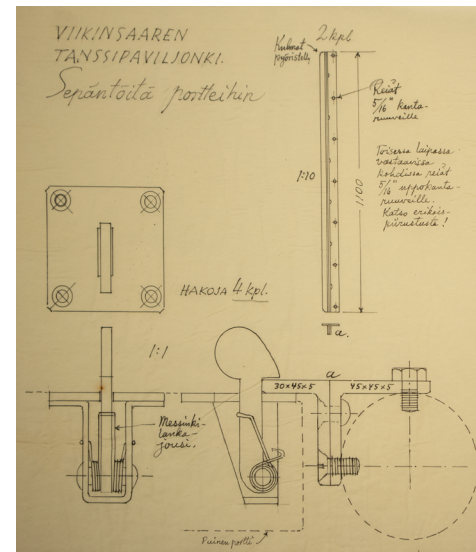
1940-luvulla tanssipaviljongista laadittiin piirustukset, mutta näihin ei ole tarkemmin määritelty, onko rakennukseen tehty entisöinti- tai muutostöitä.

Tanssipaviljongin ja Viikinsaaren yleisestä suosiosta vuosisadan alussa kertoo hyvin kuvaus Tampereen työväenyhdistyksen historiikista vuodelta 1936:

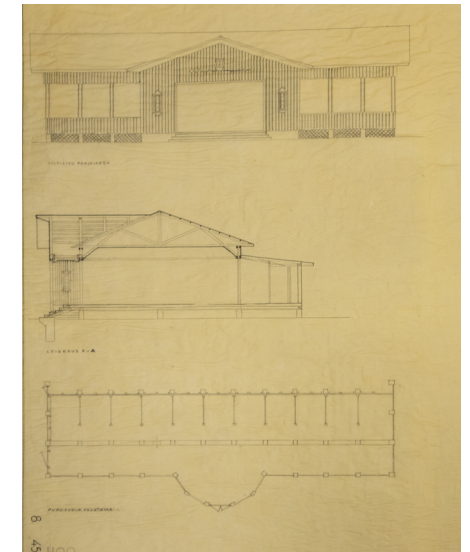
”Usein oli kesäisinä lauantai- ja sunnuntaipäivinä Viikinsaari mustanaan juhlamiehistä työväkeä ja ennätys saavutettiin 1935 juhannuksena, jolloin saarella laskettiin yhtenä päivänä käyneen n. 8000 henkilöä. Nykyisin on saarella paitsi ravintolarakennusta, oluttupaa ja tanssipaviljongia, myöskin keilarata, ulkoilmanäyttämö, saaren hoitajan asunto sekä sauna, aivan viime vuosina on saaren eteläosaan tehty kaunis hiakkaranta uinnin harrastajille.”

Viikinsaaren tanssi- ja soittopaviljongin "Pukusuoja alustaan". E.M. maaliskuu 1929. TPA.

Sepäntöitä portteihin. V.K. 23.5.1935. TPA.

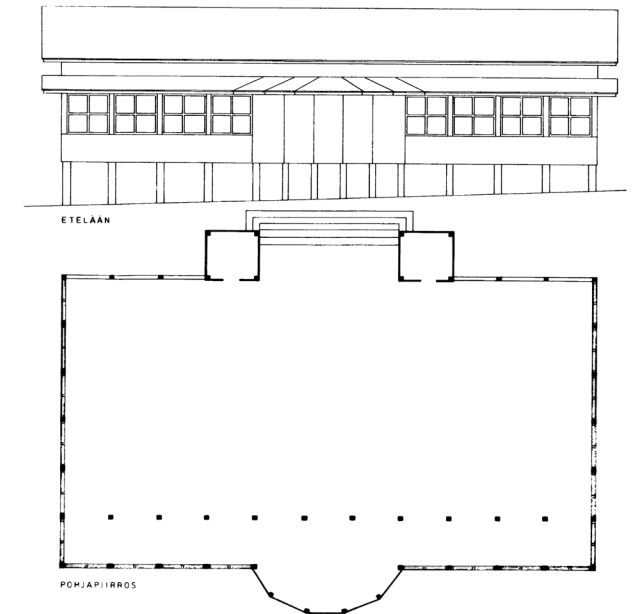
Viikinsaaren tanssi- ja soittopaviljongin 1940-luvulla. Piirtänyt Erkki Viitanen 1947. TPA.

1950 - 1980-luvut

1950- ja 1960-luvuilla paviljonkiin ei tehty muutoksia.

Tanssipaviljongin itä-, etelä ja länsijulkisivuille asennettiin ikkunat vuonna 1978. Suunnitelmat laati kaupungin arkkitehtiosaston N. Kauppila huhtikuussa 1978. Samalla huoltomaalattiin rakennuksen ulko- ja sisäpintoja.

1980-luvulla paviljonkiin ei tehty muutoksia.

Ote rakennuslupakuvista Tanssipaviljongin ikkunoiden asennusta varten itä-, etelä ja länsijulkisivuille. 15.4.1978. RAVA.

Tanssit Viikinsaaressa 3.6.1980. Paviljongin pohjoisjulkisivulle ei ole vielä asennettu ikkunoita. Työväen-museo Werstas, VKA.

1990-luku

1990-luvun alussa tanssipaviljongin kellariin rakennettiin WC-tilat kylmän pukusuojan tilalle. Ulkona oleva vanha puinen käymälärakennus purettiin. Suunnitelmat teki Jouko Vornanen Tampereen kaupungin talonrakennusvirastosta. WC-tilat tarkoitettiin kaikille Viikinsaaren vierailijoille sekä tanssipaviljongin huvitapahtumaan osallistuville.

Paviljongin lattiaan tehtiin 9 m² kokoinen porrasaukko ja esiintymislavan alla ollut lautarakenteinen taustaseinä purettiin. Pihamaata kaivettiin noin 80 m³, ja se täytettiin ja tiivistettiin noin 70 m³ soralla.

Kellarin tilojen alle tehtiin maanvaraista teräsbetonilaattaa 95 m². Kaksi ulkotasoa toteutettiin pesubetonilaatasta. Sisäportaiden reisivälit toteutettiin suorakaideputkesta, askellankut ja käsijohde puusta ja pinnakaide teräksestä. Lämmitettyihin WC-tiloihin asennettiin neljä 2-kertaista ikkunaa ja portaan kohdalle kaksi 1-kertaista kiinteää ikkunaa.

Vaneripintaisia sisäovia asennettiin 10 kappaletta ja laminaattipintaisia wc-ovia 9 kappaletta. Lattiaan asennettiin muovimatto. Seinät maalattiin Tikkurilan "Luja" maalilla sävyllä NC 6064, paitsi wc:den etutilat sävyllä NC 6264 ja käytävä NC 6264.

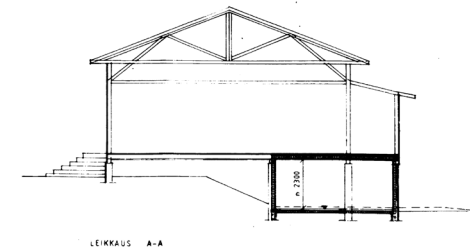
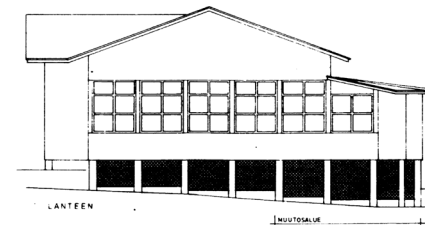
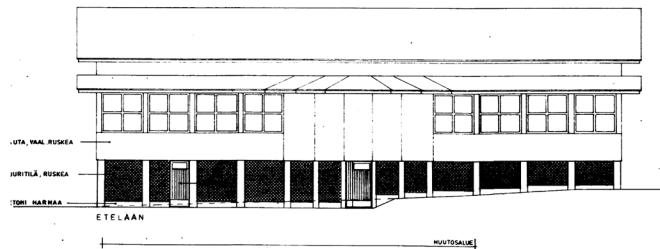
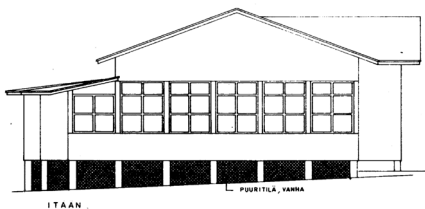
Kellariin rakennettiin putkahuone, joka varustettiin lattialämmityksellä, ilmastoinnilla, valetulla wc-istuimella ja juomavesipisteellä.

Viikinsaaren tanssilava 1990-luvulla. Kari Nieminen. VKA.

Viikinsaaren mairinnoutapahtuman seminaariosuus tanssilavalla 20.8.1994. Työväenmuseo Werstas, VKA.

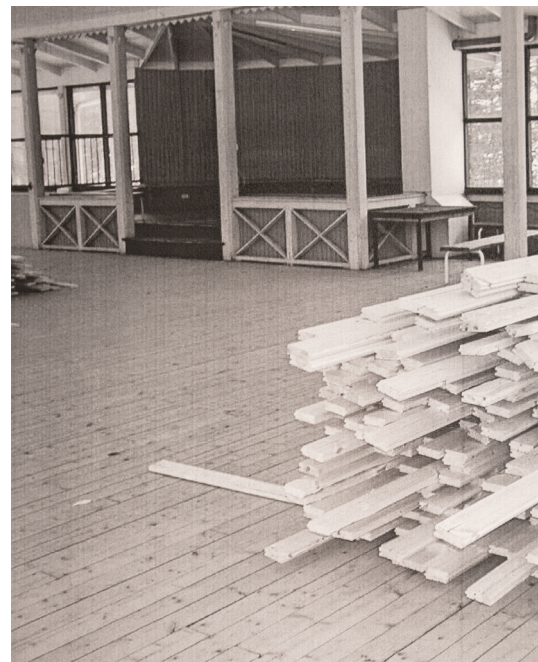
Jouko Vornanen suunnitelmat tanssipaviljongin kellarikerroksen muutoksista 19.1.1990. RAVA.

2000 - 2020-luvut

Viikinsaaren inforakennuksen sisäremontin yhteydessä rakennettiin tanssilavalle uusi puulattia vuonna 2001. Uusittavaa lattiapinta-alaa oli yhteensä n. 320 m². Uusi lattia tehtiin vanhan päälle 28 x 90 ympäripontatusta höylätystä mänty/kuusialaudasta. Alle asennettiin rimoitus 600 mm koolauksella.

Ulkoportaajat ja kaiteet uusittiin vuonna 2013. Olemassa olevia portaita ei purettu vaan portaajat jätettiin uusien portaiden alle. Samalla rakennettiin invanostin lännen puoleiseen lipunmyyntikoppiin, joka oli tuolloin varastokäytössä. Olemassa olevaa vanhaa sisäänkäyntiporttia siirrettiin. Pohjoissisäänkäynnin edustan kivilaa-toitus uusittiin.

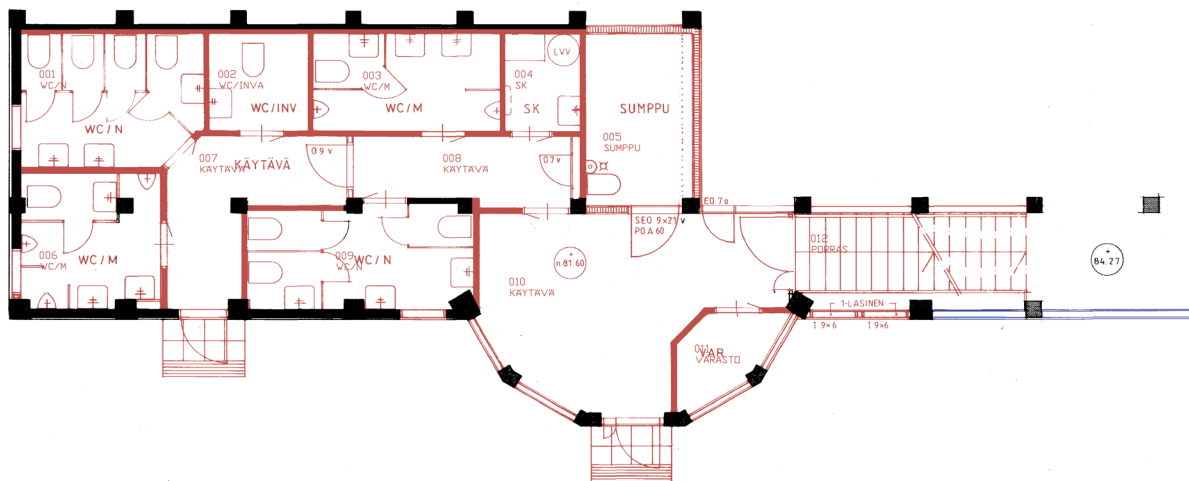
2020-luvulla rakennukseen ei ole tehty toistaiseksi muutoksia.

Valokuva tanssilavan sisältä ennen uuden lattian asentamista 30.4.2001. TPA.

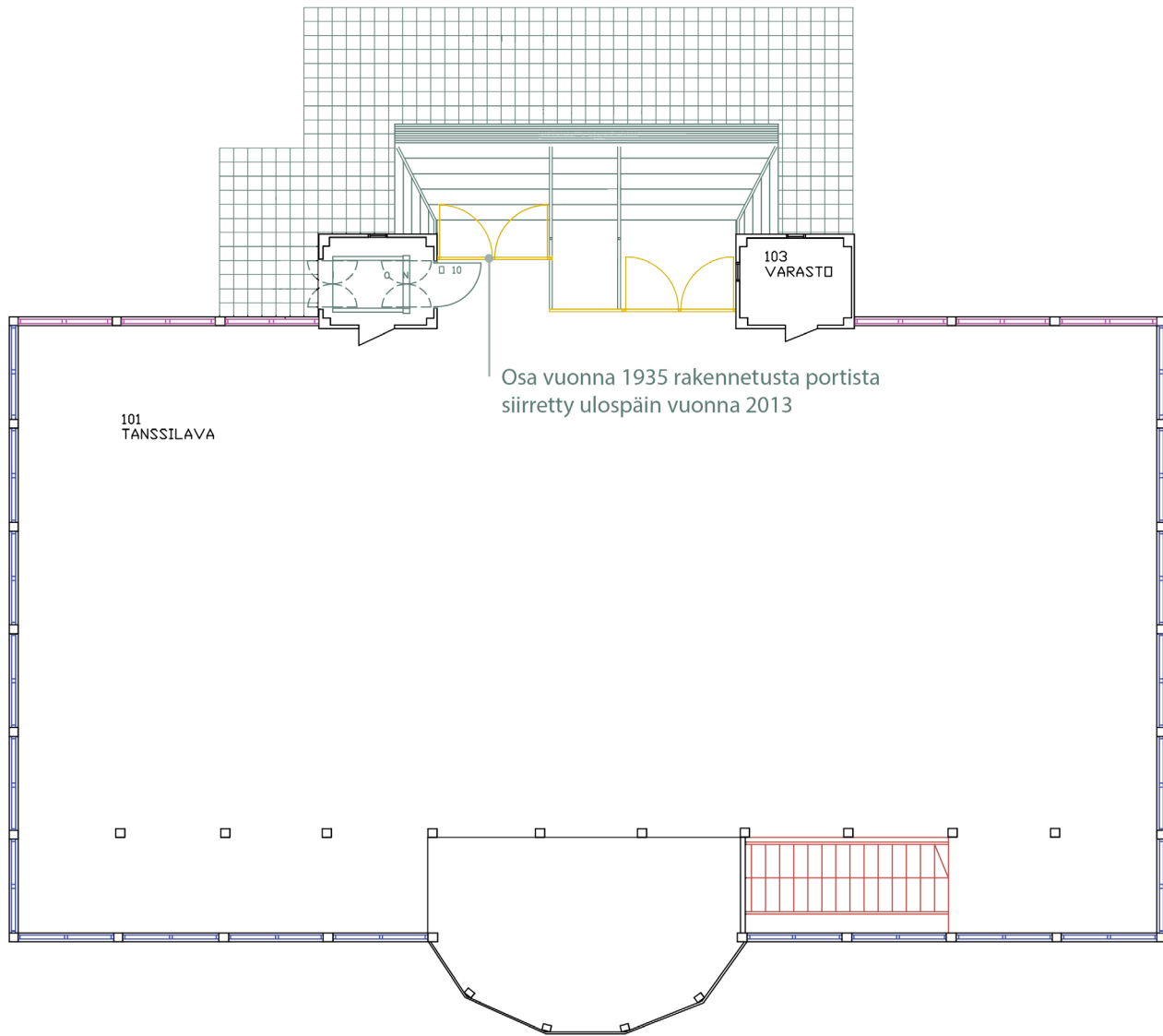
Lipunmyyntikassan paikalle rakennettu invanostin. TPA.

Tilojen ja rakenteiden säilyneisyyskaavio, -1. kerros.

Rakenteiden rakentamisajankohta

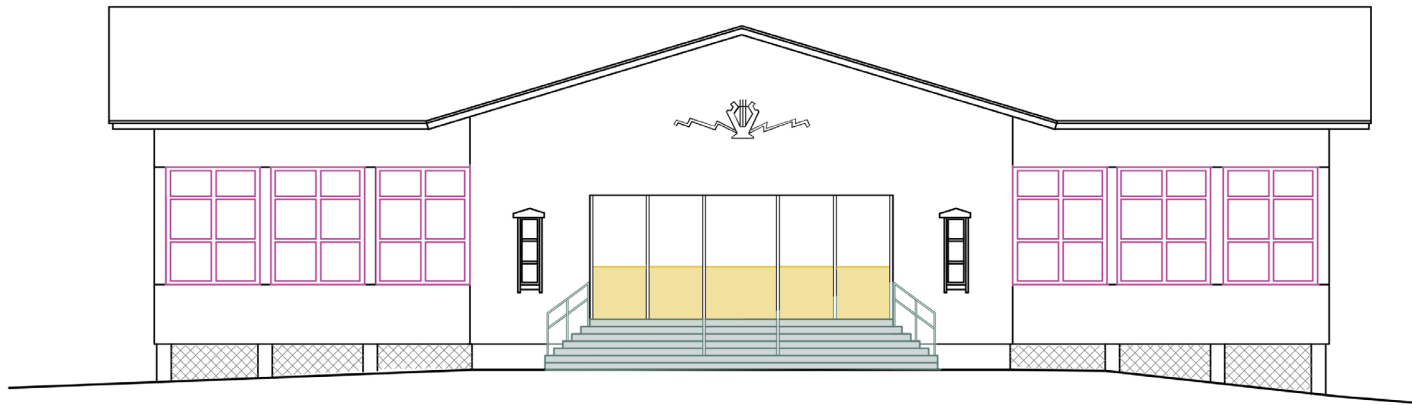
- 1928**
Alkuperäinen tanssi- ja soittopaviljonki

- 1929**
Päällysvaatteiden säilytystila kellarikerrokseen

- 1935**
Sisäänkäynnin porttien rakentaminen

- 1978**
Maalaustyöt ja ikkunoiden asennus itä-, etelä- ja länsijulkisivuille

- 1991**
WC-tilat kellarikerrokseen

- 2013**
Portaiden uusiminen ja invanostimen rakentaminen

- ?**
Rakenteen aika ei tiedossa, poikkeaa alkuperäisestä

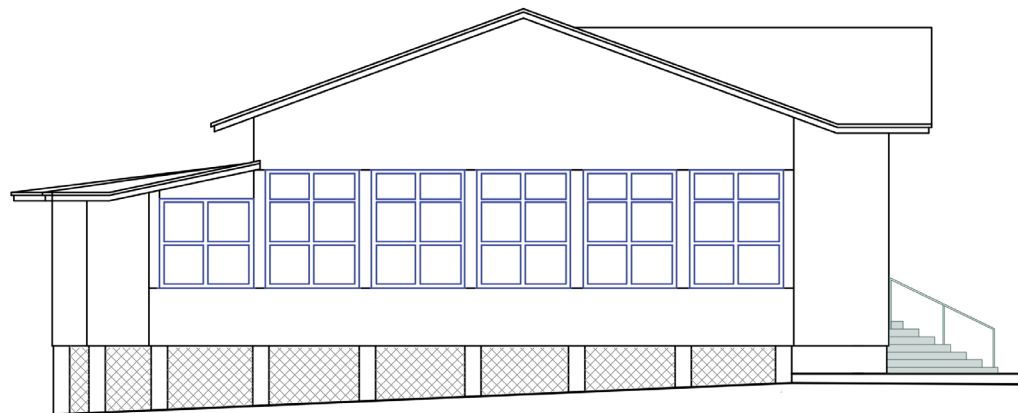
Rakenteiden rakentamisajankohta

- 1928**
Alkuperäinen tanssi- ja soittopaviljonki

- 1929**
Päällysvaatteiden säilytystila kellarikerrokseen

- 1935**
Sisääkäynnin porttien rakentaminen

- 1978**
Maalaustyöt ja ikkunoiden asennus itä-, etelä- ja länsijulkisivuille

- 1991**
WC-tilat kellarikerrokseen

- 2013**
Portaiden uusiminen ja invanostimen rakentaminen

- ?**
Rakenteen aika ei tiedossa, poikkeaa alkuperäisestä

Tilojen ja rakenteiden säilyneisyyskaavio, 1. kerros.

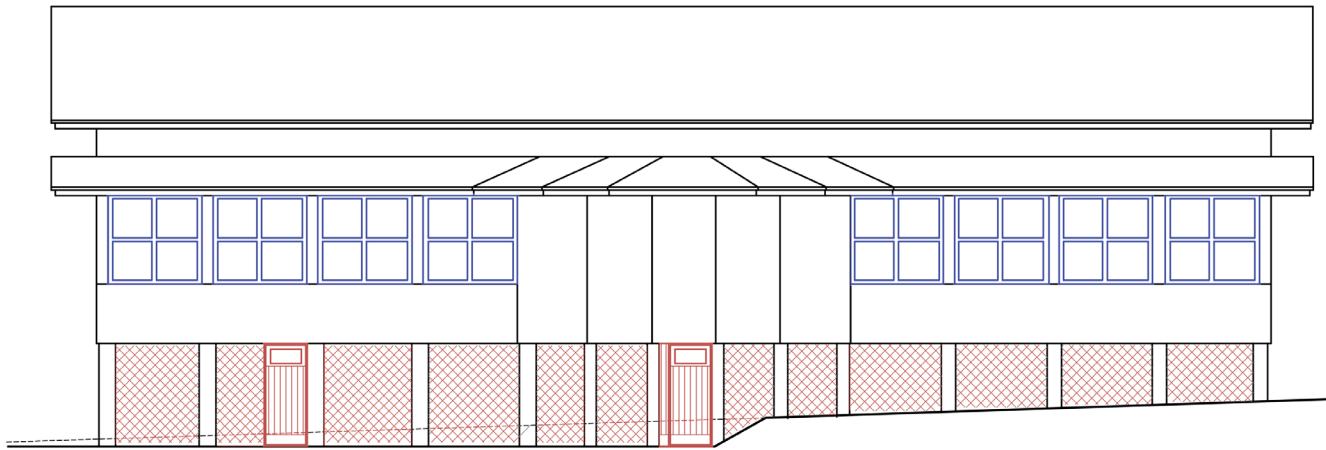
Julkisivukaavio pohjoiseen

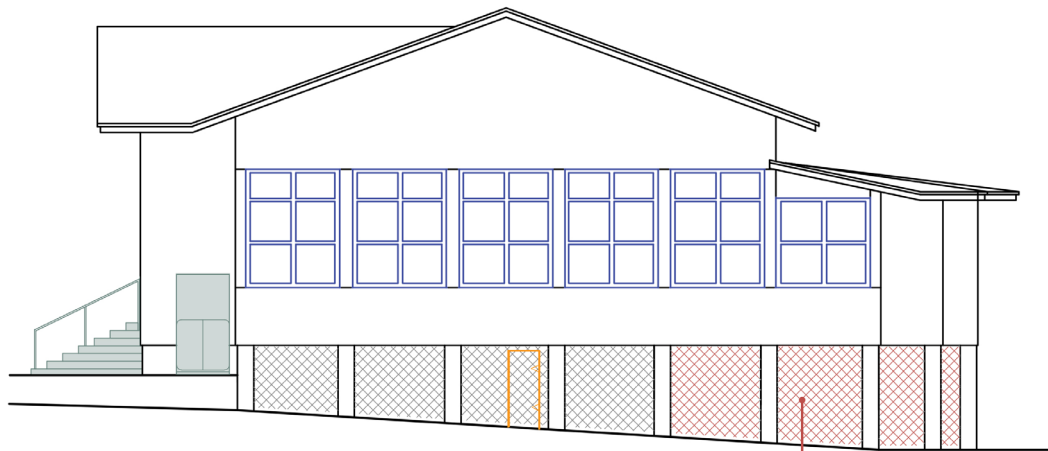
Julkisivukaavio itään

Rakenteiden rakentamisajankohta

- 1928**
Alkuperäinen tanssi- ja soittopaviljonki

- 1929**
Päällysvaatteiden säilytystila kellarikerrokseen

- 1935**
Sisäänkäynnin porttien rakentaminen

- 1978**
Maalaustyöt ja ikkunoiden asennus itä-, etelä- ja länsijulkisivuille

- 1991**
WC-tilat kellarikerrokseen

- 2013**
Portaiden uusiminen ja invanostimen rakentaminen

- ?**
Rakenteen aika ei tiedossa, poikkeaa alkuperäisestä

Julkisivukaavio etelään

Julkisivukaavio länteen

Takana olevien wc-tilojen seinä ja ikkunat jäävät rimoituksen taakse

Rakenteiden rakentamisajankohta

- 1928**
Alkuperäinen tanssi- ja soittopaviljonki

- 1929**
Päällysvaatteiden säilytystila kellarikerrokseen

- 1935**
Sisäänkäynnin porttien rakentaminen

- 1978**
Maalaustyöt ja ikkunoiden asennus itä-, etelä- ja länsijulkisivuille

- 1991**
WC-tilat kellarikerrokseen

- 2013**
Portaiden uusiminen ja invanostimen rakentaminen

- ?**
Rakenteen aika ei tiedossa, poikkeaa alkuperäisestä

NYKYTILA

Ympäristön nykytila

Näkymä lännestä - edustalla rannassa sauna, keskellä tanssipaviljonki ja takana ravintola.

Näkymä kaakosta - paviljongin eteläpuolella jätevarasto (2007) ja itäpuolella kioski (1988)

Tanssipaviljongin sisäänkäynnin edusta. Vasemmalla vuonna 2013 rakennettu ravintolan lisärakennus.

Paviljongin eteläinen piha huhtikuussa 2022.

Arkkitehtuurin nykytila
Julkisivut

Pohjoisjulkisivu huhtikuussa 2022

Itäjulkisivu

Eteläjulkisivu

Länsijulkisivu

Pääsisäänkäynti

Uusklassistinen Lyyra-koriste sisäänkäynnin yläpuolella

Leveä ulkoporras sisäänkäynnillä

Lipunmyyntikassan luukku

Vuonna 1935 rakennettu portti, jonka vasemmalla näkyvää osaa on siirretty vuonna 2013

Sisäänkäynnin yläpuoliseen palkkiin kiinnitetty koukkurivistö

Portti

Portin lukkomekanismi

Kassat

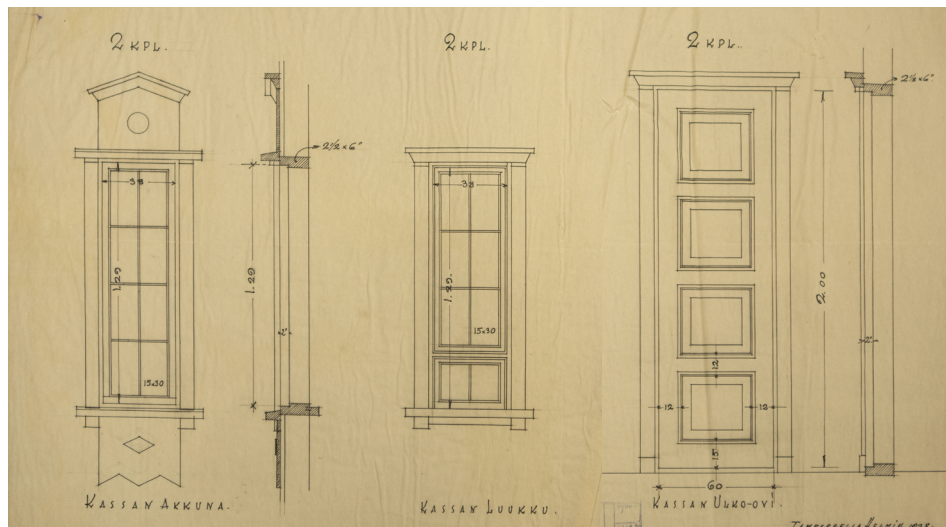
Kassan ikkuna pohjoiseen

Lipunmyyntiluukku sisäänkäynnillä

Vasemmalla lipunmyyntikassan lattiaa, oikealla vanhan tanssalilattian päälle vuonna 2001 asennettua lattiaa

Tanssipaviljongin kassan detaljit E.M. helmikuu 1928. TPA.

Sähkökeskus idän puoleisessa kassassa

Hissi lännen puoleisessa kassassa

Kassojen sisäänkäyntiovet ovat säilyneet alkuperäisinä

Hissiä varten rakennettu ovi lännen puoleisessa kassassa

Kellarikerroksen wc-ovi

Ulko-ovi wc-tiloihin eteläjulkisivulla

Narikan ovi länsijulkisivulla vuodelta 1929

Juoppoputkan ovi kellarissa

Tanssisalin lautakatto on maalattu valkoiseksi, lattia on uusittu 2000-luvulla ja ikkunat asennettu 1970-luvulla

Tanssisalia kehystävät muotoon sahatut koristeet palkeissa ja pilareissa .

Kaarevan esiintymislavan kattorakenne

Esiintymislava sivulta, takana portaan edessä oleva metallikaide asennettu 1990-luvulla

Esiintymislavaa kiertää puiset penkit, jotka on rakennettu 2000-luvulla

Askelmat esiintymislavalle

Porras kellarikerrokseen

Ikkunallinen wc-tila kellarissa

Ikkunat

Kiinteä yksilasinen ikkuna kellarin portaan kohdalla

Lipunmyyntikassan aukeavat ikkunaluukut

Osassa 1970-luvulla asennetuissa ikkunoissa on avautuva tuuletusikkuna

YHTEENVETO

Vuonna 1928 valmistunut tanssi- ja soittopaviljonki edustaa aikakautensa uusklassistista tyyliä, joka vuosikymmenen lopulla lähti muuntumaan kohti koristeetonta funktionalismia. Paviljongin arkkitehtuuri on symmetristä ja ornamenttiikkaa on hillitysti. Löytyneistä luonnospiirustuksista näkee, että jo toteutusvaiheessa paviljongin koristeellisuutta vähennettiin suunnitelluista.

Paviljongin arkkitehtuuri koostuu selkeästi hahmottuvista ja yksinkertaisista rakennusosista. Kappalemaisuuksia tukee aumakatto ja keskeissymmetria. Lehtisahattu sahanhammas-kuvio toistuu rakennuksen julkisivuissa ja sisätiloissa. Samaa koristeaihetta on käytetty myös Viikinsaaren ravintolassa ja vartijatuovassa. Päätykolmioon kiinnitetty lyyra-symboli viittaa rakennuksen käyttötarkoitukseen.

Sisäänkäynnin yhteydessä sijainneet lipunmyyntikassat olivat tärkeitä elementtejä rakennuksen julkisivusommittelun ja toiminnallisuuden kannalta. Lipunmyynnin siirryttyä toisaalle ovat kassat jääneet toisarvoisiksi - Itäinen kassa toimii nykyisin varastona ja läntiseen kassaan on rakennettu invanostin.

Rakennukseen on toteutettu usampia toiminnallisuutta parantavia muutoksia. Suurin muutostyö on kellaritilaan 1990-luvulla rakennettu wc-tilojen laajennus, jossa tanssisalista rakennettiin porras suoraan kellariin. Ulkohahmossa muutos näkyy lisättyinä sisäänkäyntioivina eteläjulkisivulla. Toisaalta jo 1970-luvulla asennetut ikkunat ovat muuttaneet tuntuvasti paviljongin yleistä ilmettä.

Tanssi- ja soittopaviljongin suunnittelija rakennusmestari Eetu Murros toteutti urallaan useita uusklassistisia rakennuksia Tampereelle. Hän työskenteli Tampereen kaupungin rakennustoimiston arkkitehtiosastolla samaan aikaan, kun Bertel Strömmerin toimi kaupunginarkkitehtinä. Paviljongin lisäksi esimerkiksi Viikinsaareen hän toteutti suunnitelmat myös ravintolarakennuksen länsijulkisivun kuisti-laajennuksesta. Ravintolan länsikuisti on sittemmin purettu, mutta tanssipaviljonki on säilynyt aktiivisessa käytössä saarella jo lähes sata vuotta.

Tanssi- ja soittopaviljongin pääsisäänkäynti huhtikuussa 2022

LÄHTEET

Julkaisut

Arkkitehtitoimisto Hanna Lyytinen 19.2.2013. *Rakennushistoriaselvitys As Oy Välimaankatu 25.*

Daniel, Hall 1783. *Geographisk, physico-economisk och historisk beskrifning öfwer Birckala socken uti Åbo höfdingedöme.*

Janka-Murros, Antti, 2011. *Janka-Jussi – Pelimanni ja perinteen kerääjä.* Musiikin koulutusohjelman opinnäytetyö. Keski-Pohjanmaan ammattikorkeakoulu.

Kaukovalta K. V. 1934. *Pirkkalan heimo- ja keskiaika.* Hämeen Kirjapaino Oy, Tampere.

Keskinen, Sirkka Liisa, 1998. *Putkasta kappeliksi.* Tammerkoski 5/1998. Tampere Seura.

Leskinen, Marjatta, 1998. *Tampereen kantakaupungin rakennuskulttuuri.* Tampereen kaupungin ympäristötoimi kaavoitusyksikkö julkaisuja 2/98.

Saressalo, Lassi; Nuutinen, Petri; Väätti, Ilkka, 1998. *Pyhäjärven kappeli.* Tampere-Seura 1998 Tampere.

Tampereen kaupunki, Suunnittelupalvelut, 2008. *Kantakaupungin ympäristö- ja maisemaselvitys.* Esa Print Oy 2008.

Tampereen kaupunki: *Viikinsaari.*

<https://www.tampere.fi/asuminen-ja-ymparisto/ymparisto-ja-luonto/luonnonsuojelu/luonnonsuojelualueet/viikinsaari.html> [5.4.2022]

Tast, Kukka, 1997. *Viikinsaaren kesäidylliä vuosisadan vaihteessa.* Tammerkoski 5/1997. Tampere Seura.

Rainio, Toivo, 1938. *Viikinsaaren vaiheita.* Tammerkoski Nro 1, huhtikuu 1938. Tampere Seura.

Vadim, Adel; Nissinaho, Aino 2013. *Pirkan maan alta.* Eräsalon Kirjapaino Oy.

Voionmaa Väinö, 1929. *Tampereen kaupungin historia, I osa.* Tampereen työväen kirjapaino.

Voionmaa Väinö, 1929. *Tampereen kaupungin historia, II osa.* Tampereen työväen kirjapaino.

Arkistot ja tietokannat

Asikkalan kulttuuripalvelut (AK).

Jyväskylän yliopiston julkaisuarkisto (JYX).

Kansallisarkisto (KA).

Kansallisarkiston digitaalinen arkisto (KDA).

Loviisan kaupunginmuseo (LK).

Maanmittauslaitos (MML).

Museovirasto (MV).

Tampereen kaupunginarkisto (TKA).

Työväen arkisto (TA).

Tampereen rakennusvalvonnan arkisto (RAVA).

Vapriikin kuva-arkisto (VKA).

Tampereen tilapalvelun arkisto (TTA).